

ДИНАМІКА ПОКАЗНИКІВ ОЦІНЮВАННЯ МАЙНОВОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

**Тютюнник Ю.М., к.е.н., доцент, Тютюнник С.В.,
к.е.н., доцент, Полтавська державна аграрна академія**

У статті «Динаміка показників оцінювання майнового стану сільськогосподарських підприємств Полтавської області» Тютюнника Ю.М. і Тютюнник С.В. розглядається система відносних показників, які характеризують динаміку та структуру майна і джерел формування капіталу за інформацією скороченого аналітичного балансу.

In the article «Dynamics of indexes of evaluation of the property state of agricultural enterprises of the Poltava region» of Tyutyunnyk Y.M. and Tyutyunnyk S.V. is examined system of relative indexes which characterize a dynamics and structure of property and sources of forming of capital on information of brief analytical balance.

Постановка проблеми. Важливим напрямом загального оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання є аналіз їх майнового стану за інформацією бухгалтерського балансу. Майновий стан – це одна з характеристик фінансового стану підприємства, за допомогою якої оцінюється склад, розміщення, структура та динаміка активів (майна) і пасивів (власного капіталу та зобов'язань).

Найбільш розповсюдженим методичним прийомом аналізу майнового стану підприємств є використання скороченого (порівняльного, спрощеного) аналітичного балансу. Цей баланс утворюється з вихідного балансу шляхом об'єднання в окремі групи однорідних за своїм складом та економічним змістом статей і доповнення його відповідними показниками структури, динаміки та структурної динаміки, що характеризують зміни у майновому стані підприємства. При цьому існують як різні варіанти побудови скороченого аналітичного балансу, так і різноманітні підходи до побудови системи абсолютних і відносних оціночних показників, що потребує їх уточнення з урахуванням галузевих особливостей та інформаційного забезпечення розрахунку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У теорії й практиці фінансового аналізу проблема методичного забезпечення

аналізу майнового стану суб'єктів господарювання не має однозначного вирішення. У нормативних документах [1], науковій та навчальній літературі пропонується різна деталізація переліку видів майна і джерел формування капіталу, а також показників горизонтального (часового) та вертикального (структурного) аналізу активів і пасивів.

Узагальнення літературних джерел із даної проблематики засвідчило, що вагомий внесок у методологію та практику аналізу майнового стану підприємств зробили П.Ю. Буряк, К.В. Ізмайлова, Г.І. Кіндрацька, В.В. Ковальов, М.Я., Л.А. Лахтіонова, Л.О. Лігоненко, О.В. Павловська, В.О. Подольська, П.Я. Попович, Г.В. Савицька, Ю.С. Цал-Цалко, М.Г. Чумаченко, А.Д. Шеремет, Н.П. Шморгун та інші вчені-економісти. Разом із тим, окремі аспекти побудови системи показників оцінювання майна і джерел формування капіталу вимагають подальших досліджень, зокрема щодо необхідності врахування можливостей їх порівняння у динаміці, галузевих особливостей аналізу, зв'язку з іншими напрямками оцінювання фінансового стану підприємств (ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість тощо).

Цілі статті. Метою публікації є обґрунтування системи відносних показників оцінювання динаміки та структури майна і джерел формування капіталу, а також їх використання в аналізі майнового стану підприємств сільського господарства Полтавської області.

Виклад основного матеріалу. Скорочений аналітичний баланс охоплює важливі характеристики статичної й динамічної майнового стану підприємства. Інформація спрощеного балансу досліджується з використанням методичних прийомів горизонтального і вертикального аналізу. У процесі горизонтального аналізу визначаються абсолютні та відносні зміни величин окремих видів активів і пасивів за звітний період, а також у динаміці за декілька періодів, дається оцінка цим змінам.

Вертикальний аналіз передбачає дослідження структури активу і пасиву балансу, тобто частки окремих видів майна і джерел формування капіталу у валюті балансу та підсумку його окремих розділів. Перевагою вертикального аналізу порівняно з горизонтальним є можливість зіставлення структурних показників балансів різних за величиною майна підприємств аналогічної

сфери діяльності, а також структурних показників у динаміці при суттєвій зміні абсолютних величин статей балансу. Порівнюючи структурні зміни в активі й пасиві балансу можна визначити, через які джерела поповнювався капітал і в які активи його вкладено. Окрім того, структурні показники пом'якшують негативний вплив інфляції на динаміку інформації фінансової звітності.

Беручи до уваги структурну побудову бухгалтерського балансу відповідно до П(С)БО 2, у табл. 1 і 2 запропоновано варіант активу і пасиву скороченого аналітичного балансу та проведено аналіз динаміки майнового стану сільськогосподарських підприємств Полтавської області за 2006-2009 рр.

Таблиця 1

**Динаміка показників активу скороченого аналітичного
балансу сільськогосподарських підприємств¹
Полтавської області за 2006-2009 рр.²**

Вид активів (майна)	Розрахунок за формою №1 (рядки)	Темп приросту за рік, %			
		2006	2007	2008	2009
А	Б	1	2	3	4
Майно – всього	280	19,1	29,7	37,6	32,1
1. Необоротні активи	080	16,1	16,3	24,1	17,3
1.1. Основні засоби, нематеріальні активи та довгострокові біологічні активи	030+010+035	17,8	14,6	19,0	16,0
2. Оборотні активи	260	22,5	43,3	48,6	42,1
2.1. Оборотні вироб- ничі фонди	100+110+120	13,2	31,6	33,6	15,0
2.1.1. Виробничі запаси	100	7,5	35,1	26,4	9,6
2.2. Фонди обігу	сума із 130 по 250	31,6	52,0	58,3	56,9
2.2.1. Готова продукція і товари	130+140	26,7	81,0	70,9	53,6
2.2.2. Поточна дебіторська заборгованість	сума із 160 по 210	38,5	35,0	45,7	79,6

Продовж. табл. 1

А	Б	1	2	3	4
2.2.3. Грошові кошти і поточні фінансові інвестиції	сума із 220 по 240	-3,5	88,0	92,5	-29,5
2.2.4. Інші оборотні активи	250	30,1	77,3	66,4	22,8

1. У цій і наступних таблицях – з урахуванням підприємств мисливства і лісового господарства.

2. У цій і наступних таблицях – розраховано за даними: [2, с. 22-49; 3, с. 22-51; 4, с. 20-49; 5, с. 20-49].

Таблиця 2

**Динаміка показників пасиву скороченого аналітичного
балансу сільськогосподарських підприємств
Полтавської області за 2006-2009 рр.**

Вид пасивів (джерел формування капіталу)	Розрахунок за формою №1 (рядки)	Темп приросту за рік, %			
		2006	2007	2008	2009
Джерела формування капіталу – всього	640	19,1	29,7	37,6	32,1
1. Власний капітал	380	10,0	36,0	14,5	41,4
1.1. Статутний капітал	300	4,8	13,5	-0,9	32,0
1.2. Нерозподілений прибуток	350	-8,5	у 2,9 р. б.	20,5	84,1
2. Зобов'язання	430+480+620	32,9	21,3	71,7	23,0
2.1. Забезпечення наступних витрат і платежів	430	-10,9	27,1	0,7	-18,6
2.2. Довгострокові зобов'язання	480	49,4	42,2	40,7	-1,1
2.3. Поточні зобов'язання	620	29,0	14,1	86,1	31,1
2.3.1. Кредиторська заборгованість	сума із 530 по 605	29,8	10,4	79,6	40,1

Динамічні зміни активів і пасивів впливають на структурні зрушення у складі майна та джерел формування капіталу, що оцінюються за системою відносних показників, розрахунок яких проводиться за інформацією скороченого аналітичного балансу (табл. 3, 4).

Таблиця 3

Показники структури майна (активів) сільськогосподарських підприємств Полтавської області за 2006-2009 рр.

Показник	Станом на кінець року			
	2006	2007	2008	2009
Частка, %:				
необоротних активів у майні	52,2	45,0	40,6	36,0
оборотних активів у майні	47,6	54,8	59,2	63,7
основних засобів, нематеріальних активів і довгострокових біологічних активів у майні	49,1	41,7	36,0	31,6
основних засобів, нематеріальних активів і довгострокових біологічних активів у необоротних активах	94,1	92,5	88,7	87,8
оборотних виробничих фондів в оборотних активах	45,4	39,2	35,2	28,5
фондів обігу в оборотних активах	54,6	60,8	64,8	71,5
готової продукції і товарів у майні	7,0	10,0	12,4	14,4
готової продукції і товарів в оборотних активах	14,7	18,2	21,0	22,6
поточної дебіторської заборгованості в майні	16,3	18,8	19,9	27,1
поточної дебіторської заборгованості в оборотних активах	34,3	34,4	33,7	42,6
грошових коштів і поточних фінансових інвестицій у майні	1,5	2,8	4,0	2,1
грошових коштів і поточних фінансових інвестицій в оборотних активах	3,1	5,2	6,7	3,3

Таблиця 4

**Показники структури джерел формування капіталу (пасивів)
сільськогосподарських підприємств Полтавської області за
2006-2009 рр.**

Показник	Станом на кінець року			
	2006	2007	2008	2009
Частка, %:				
власного капіталу в джерелах формування капіталу	55,4	59,7	49,6	53,1
зобов'язань у джерелах формування капіталу	44,5	40,2	50,2	46,8
довгострокових зобов'язань у зобов'язаннях	26,3	29,2	24,0	19,3
поточних зобов'язань у зобов'язаннях	72,2	69,4	75,3	80,2
кредиторської заборгованості в джерелах формування капіталу	23,5	20,2	26,3	27,9
кредиторської заборгованості в зобов'язаннях	52,8	50,1	52,4	59,7
кредиторської заборгованості в поточних зобов'язаннях	73,1	72,2	69,6	74,4

Отже, можна виокремити позитивні та негативні динамічні характеристики майнового стану сільськогосподарських підприємств Полтавської області за період 2006-2009 рр. До негативних відносяться:

- стійке перевищення темпу приросту оборотних активів над темпом приросту необоротних активів, що призвело до зниження частки необоротних активів у майні з 52,2% у 2006 р. до 36,0% у 2009 р. (у тому числі основних засобів, нематеріальних активів і довгострокових біологічних активів – відповідно з 49,1 до 31,6%);

- серед оборотних активів значно швидшими темпами зростають фонди обігу (а в їх складі готова продукція і товари та поточна дебіторська заборгованість) порівняно з оборотними виробничими фондами. Внаслідок цього частка оборотних виробничих фондів в оборотних активах знизилася з 45,4% у 2006 р. до 28,5% у 2009 р., а фондів обігу – відповідно зросла з 54,6 до 71,5%. Отже, зменшується матеріально-речова база

розширеного відтворення, натомість зростає залежність підприємств сільського господарства від активів, які мають інфляційну природу;

- прискорюються темпи приросту поточної дебіторської заборгованості, що призводить до зростання її частки в майні та оборотних активах: відповідно з 16,3 до 27,1% і з 34,3 до 42,6%;

- позитивна динаміка грошових коштів і поточних фінансових інвестицій у 2007-2008 рр. змінилася їх зменшенням у 2009 р. на 29,5%. Внаслідок цього відбулося зниження частки високоліквідних активів у майні та оборотних активах (відповідно з 4,0 і 6,7% у 2008 р. до 2,1 і 3,3% у 2009 р.), що негативно впливає на оцінювання ліквідності та платоспроможності підприємств;

- у 2006 і 2008 рр. темп приросту зобов'язань перевищував темп приросту власного капіталу, результатом чого стало зниження частки власного капіталу в джерелах формування капіталу нижче нормативного рівня 50% (у 2008 р. – 49,6%);

- зменшуються можливості підприємств щодо використання довгострокових залучених коштів, адже темп приросту довгострокових зобов'язань у 2006 р. становив 49,4%, а в 2009 р. вони зменшилися на 1,1%;

- залишається високою частка кредиторської заборгованості в джерелах формування капіталу (20-28%), зобов'язаннях (50-60%), поточних зобов'язаннях (70-75%).

Серед позитивних характеристик майнового стану сільськогосподарських підприємств Полтавської області слід відзначити такі:

- темп приросту активів упродовж 2006-2009 рр. перевищував показники рівня інфляції, що свідчить про нарощування реальної оцінки майнового потенціалу. Так, у 2009 р. при інфляції в державі 12,3% активи збільшилися на 32,1%, тобто зростання реальної вартості майна становило 17,6% ($1,321 \div 1,123$);

- спостерігається приблизна рівновага між дебіторською та кредиторською заборгованістю. Наприклад, станом на кінець 2009 р. частка поточної дебіторської заборгованості в майні становила 27,1%, а кредиторської заборгованості в джерелах формування капіталу – 27,9%.

Таким чином, у цілому переважають негативні характеристики майнового стану сільськогосподарських

підприємств Полтавської області за період 2006-2009 рр. Своєчасне дослідження існуючих ознак і тенденцій дозволяє оперативно реагувати на зміни в складі та структурі активів і пасивів шляхом обґрунтування комплексу заходів щодо поліпшення майнового і в цілому фінансового стану підприємств.

Висновки. В оцінюванні майнового стану підприємств прийоми горизонтального і вертикального аналізу скороченого аналітичного балансу тісно поєднуються, взаємодоповнюють один одного та передбачають розрахунок трьох груп показників: динаміки балансу; структури балансу; структурної динаміки балансу. Висновки щодо позитивних та негативних змін у майновому стані суб'єктів господарювання використовуються в подальших дослідженнях їх ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та інших характеристик фінансового стану.

Література:

1. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства та доведення до банкрутства / Затверджено наказом Міністерства економіки України від 19.01.2006 р. №14.
2. Основні фінансові показники суб'єктів господарювання області : [статистичний збірник] / Головне управління статистики у Полтавській області. – Полтава, 2007. – 114 с.
3. Фінанси Полтавщини : [статистичний збірник] / Головне управління статистики у Полтавській області. – Полтава, 2008. – 118 с.
4. Фінанси Полтавщини у 2008 році: [статистичний збірник] / Головне управління статистики у Полтавській області. – Полтава, 2009. – 118 с.
5. Фінанси Полтавщини у 2009 році: [статистичний збірник] / Головне управління статистики у Полтавській області. – Полтава, 2010. – 118 с.